

UDK 37

ISSN 2545 – 4439
ISSN 1857 - 923X

INTERNATIONAL JOURNAL

Institute of Knowledge Management

KNOWLEDGE

Scientific Papers
Vol. 20. 4.

MEDICAL SCIENCES
KNOWLEDGE IN PRACTICE

KIJ

Vol. 20

No. 4

pp. 1617 - 2176

Skopje 2017

Global Impact & Quality Factor

1.322 (2016)

<http://globalimpactfactor.com/knowledge-international-journal/>

KNOWLEDGE

KNOWLEDGE - INTERNATIONAL JOURNAL
SCIENTIFIC PAPERS
VOL 20.4

Promoted in Bansko, Republic of Bulgaria

15-17.12.2017

INSTITUTE OF KNOWLEDGE MANAGEMENT

SKOPJE, MACEDONIA

KNOWLEDGE

International Journal Scientific papers Vol. 20.4

EDITORIAL BOARD

Vlado Kambovski PhD, Robert Dimitrovski PhD, Siniša Zarić PhD, Maria Kavdanska PhD, Venelin Terziev PhD, Mirjana Borota – Popovska PhD, Cezar Birzea PhD, Ljubomir Kekenovski PhD, Aleksandar Nikolovski PhD, Ivo Zupanovic, PhD, Savo Ashtalkoski PhD, Svetlana Trajković PhD, Zivota Radosavljević PhD, Laste Spasovski PhD, Mersad Mujevic PhD, Milenko Dzeletovic PhD, Margarita Koleva PhD, Nonka Mateva PhD, Rositsa Chobanova PhD, Predrag Trajković PhD, Dzulijana Tomovska PhD, Nedzat Koraljić PhD, Nebojsa Pavlović PhD, Nikolina Ognenska PhD, Lisen Bashkurti PhD, Trajce Dojcinovski PhD, Jana Merdzanova PhD, Zoran Srzentić PhD, Nikolai Sashkov Cankov PhD, Marija Kostic PhD

Print: GRAFOPROM – Bitola

Editor: IKM – Skopje

For editor

Robert Dimitrovski, PhD

KNOWLEDGE

International Journal Scientific Papers Vol. 20.4

ISSN 1857-923X for e - version

ISSN 2545-4439 for printed version

SCIENTIFIC COMMITTEE

President: Academician Prof. Vlado Kambovski, PhD

Vice president: Prof. Robert Dimitrovski PhD, Institute of Knowledge Management - Skopje (Macedonia)

Members:

- Prof. Aleksandar Nikolovski PhD, FON University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Aleksandar Korablev PhD, Dean, Faculty for economy and management, Saint Petersburg State Forest Technical University, Saint Petersburg (Russian Federation)
- Prof. Azra Adjajlic – Dedovic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Antoanela Hristova PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Anita Trajkovska PhD, Rochester University (USA)
- Prof. Anka Trajkovska-Petkoska PhD, UKLO, Faculty of technology and technical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Alisabri Sabani PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Ahmad Zakeri PhD, University of Wolver Hampton, (United Kingdom)
- Prof. Ana Dzumalieva PhD, South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Branko Sotirov PhD, University of Rousse, Rousse (Bulgaria)
- Prof. Branko Boshkovic, PhD, College of Sports and Health, Belgrade (Serbia)
- Prof. Branimir Kampl PhD, Institute SANO, Zagreb (Croatia)
- Prof. Baki Koleci PhD, University Hadzi Zeka, Peja (Kosovo)
- Prof. Branislav Simonovic PhD, Faculty of Law, Kragujevac (Serbia)
- Prof. Bistra Angelovska, Faculty of Medicine, University “Goce Delcev”, Shtip (Macedonia)
- Prof. Cezar Birzea, PhD, National School for Political and Administrative Studies, Bucharest (Romania)
- Prof. Cvetko Andreevski, Faculty of Tourism, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Drago Cvijanovic, PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Prof. Dusan Ristic, PhD Emeritus, College of professional studies in Management and Business Communication, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Dimitar Radev, PhD, Rector, University of Telecommunications and Post, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Daniela Todorova PhD, Rector of “Todor Kableshkov” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Dragan Kokovic PhD, University of Novi Sad, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Dragan Marinkovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Daniela Ivanova Popova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Dzulijana Tomovska, PhD, Dean, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Evgenia Penkova-Pantaleeva PhD, UNWE -Sofia (Bulgaria)
- Prof. Emilija Djikić Jovanović, PhD, High School of Arts and Technology, Leskovac (Serbia)
- Prof. Erzika Antic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)

- Prof. Georgi Georgiev PhD, National Military University “Vasil Levski”, Veliko Trnovo (Bulgaria)
- Prof. Helmut Shramke PhD, former Head of the University of Vienna Reform Group (Austria)
- Prof. Hristina Georgieva Yancheva, PhD, Rector, Agricultural University, Plovdiv (Bulgaria)
- Prof. Hristo Beloev PhD, Bulgarian Academy of Science, Rector of the University of Rousse (Bulgaria)
- Prof. Izet Zeqiri, PhD, Academic, SEEU, Tetovo (Macedonia)
- Prof. Ivan Marchevski, PhD, Rector, D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Doc. Igor Stubelj, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
- Prof. Ivan Petkov PhD, Rector, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Isa Spahiu PhD, AAB University, Prishtina (Kosovo)
- Prof. Ivana Jelik PhD, University of Podgorica, Faculty of Law, Podgorica (Montenegro)
- Prof. Islam Hasani PhD, Kingston University (Bahrein)
- Prof. Jova Ateljevic PhD, Faculty of Economy, University of Banja Luka, (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Jove Kekenovski PhD, Faculty of Tourism, UKLO , Bitola (Macedonia)
- Prof. Jonko Kunchev PhD, University „Cernorizec Hrabar“ - Varna (Bulgaria)
- Prof. Jelena Stojanovic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
- Prof Karl Schopf, PhD, Akademie fur wissenschaftliche forchung und studium, Wien (Austria)
- Prof. Katerina Belichovska, PhD, Faculty of Agricultural Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Krasimir Petkov, PhD, National Sports Academy “Vassil Levski”, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Kamal Al-Nakib PhD, College of Business Administration Department, Kingdom University (Bahrain)
- Prof. Lidija Tozi PhD, Faculty of Pharmacy, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Laste Spasovski PhD, Vocational and educational centre, Skopje (Macedonia)
- Prof. Lujza Grueva, PhD, Faculty of Medical Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Lisen Bashkurti PhD, Global Vice President of Sun Moon University (Albania)
- Prof. Lence Mircevska PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Ljubomir Kekenovski PhD, Faculty of Economisc, UKIM, Skope (Macedonia)
- Prof. Ljupce Kocovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Marusya Lyubcheva PhD, University “Prof. Asen Zlatarov”, Member of the European Parliament, Burgas (Bulgaria)
- Prof. Maria Kavdanska PhD, Faculty of Pedagogy, South-West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Maja Lubenova Cholakova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Mirjana Borota-Popovska, PhD, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Prof. Mihail Garevski, PhD, Institute of Earthquake Engineering and Engineering Seismology, Skopje (Macedonia)
- Prof. Misho Hristovski PhD, Faculty of Veterinary Medicine, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)

- Prof. Mitko Kotovchevski, PhD, Faculty of Philosophy, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Milan Radosavljevic PhD, Dean, Faculty of strategic and operational management, Union University, Belgrade (Serbia)
- Prof. Marija Topuzovska-Latkovikj, PhD, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Prof. Marija Knezevic PhD, Academic, Banja Luka, (Bosnia and Herzegovina)
- Prof. Margarita Koleva, PhD, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Margarita Bogdanova PhD, D.A.Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Prof. Mahmut Chelik PhD, Faculty of Philology, University “Goce Delchev”, Shtip (Macedonia)
- Prof. Marija Mandaric PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Prof. Mustafa Kacar PhD, Euro College, Istanbul (Turkey)
- Prof. Marina Simin PhD, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Miladin Kalinic, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Mitre Stojanovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Miodrag Smelcerovic PhD, High Technological and Artistic Vocational School, Leskovac (Serbia)
- Prof. Nenad Taneski PhD, Military Academy “Mihailo Apostolski”, Skopje (Macedonia)
- Prof. Nevenka Tatkovic PhD, Juraj Dobrila University of Pula, Pula (Croatia)
- Prof. Natalija Kirejenko PhD, Faculty For economic and Business, Institute of Entrepreneurial Activity, Minsk (Belarus)
- Prof. Nikolay Georgiev PhD, “Todor Kableshkov” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Nikolina Ognenska PhD, Faculty of Music, SEU - Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Nedzat Korajlic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Nishad M. Navaz PhD, Kingdom University (India)
- Prof. Oliver Iliev PhD, Faculty of Communication and IT, FON University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Oliver Dimitrijevic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)
- Prof. Paul Sergius Koku, PhD, Florida State University, Florida (USA)
- Prof. Primoz Dolenc, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
- Prof. Predrag Trajkovic PhD, JMPNT, Vranje (Serbia)
- Prof. Petar Kolev PhD, “Todor Kableshkov” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Pere Tumbas PhD, Faculty of Economics, University of Novi Sad, Subotica (Serbia)
- Prof. Rade Ratkovic PhD, Faculty of Business and Tourism, Budva (Montenegro)
- Prof. Rositsa Chobanova PhD, University of Telecommunications and Posts, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Rumen Valcovski PhD, Imunolab Sofia (Bulgaria)
- Prof. Rumen Stefanov PhD, Dean, Faculty of public health, Medical University of Plovdiv (Bulgaria)
- Prof. Sinisa Zaric, PhD, Faculty of Economics, University of Belgrade, Belgrade (Serbia)
- Prof. Sasho Korunoski, Rector, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Sashko Plachkov PhD, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)

- Prof. Sofronija Miladinovski, PhD, University Hadzi Zeka, Peja (Kosovo)
- Prof. Sreten Miladinovski, PhD, Dean, Faculty of Law, MIT University (Skopje)
- Prof. Snezhana Lazarevic, PhD, College of Sports and Health, Belgrade (Serbia)
- Prof. Stojan Ivanov PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Svetlana Trajkovic PhD, High School of applied professional studies, Vranje (Serbia)
- Prof. Snezana Stoilova, PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Stojna Ristevska PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Suzana Pavlovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Saad Motahhir PhD, High School of Technology, Fez (Morocco)
- Prof. Sandra Zivanovic, PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Prof. Trayan Popkochev PhD, Dean, Faculty of Pedagogy, South-West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Todor Krystevich, Vice Rector, D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Doc. Tatyana Sobolieva PhD, State Higher Education Establishment Vadiym Getman Kiyev National Economic University, Kiyev (Ukraine)
- Prof. Tzako Pantaleev PhD, NBUniversity , Sofia (Bulgaria)
- Prof. Tosko Krstev PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Tihomir Domazet PhD, President of the Croatian Institute for Finance and Accounting, Zagreb (Croatia)
- Prof. Venelin Terziev PhD, University of Rousse, Rousse (Bulgaria)
- Prof. Violeta Dimova PhD, Faculty of Philology, University “Goce Delchev”, Shtip (Macedonia)
- Prof. Volodymyr Denysyuk, PhD, Dobrov Center for Scientific and Technological Potential and History studies at the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine)
- Prof. Valentina Staneva PhD, “Todor Kableshev” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Vladimir Tomošević, PhD dekan, Fakultet za inženjerski menadžment, Univerzitet Union "Nikola Tesla", Beograd, (Srbija)
- Prof. Vladimir Lazarov PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Vasil Zecev PhD, College of tourism, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Venus Del Rosario PhD, Arab Open University (Philippines)
- Prof. Yuri Doroshenko PhD, Dean, Faculty of Economics and Management, Belgorod (Russian Federation)
- Prof. Zlatko Pejkov, PhD, Faculty of Agricultural Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Zivota Radosavljevic PhD, Dean, Faculty FORCUP, Union University, Belgrade (Serbia)
- Prof. Zoja Katru PhD, Prorector, Euro College, Istanbul (Turkey)
- Prof. Zorka Jugovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)

ORGANIZING COMMITTEE

- Robert Dimitrovski PhD, Faculty of Management, MIT University, Skopje (Macedonia)
- Venelin Terziev PhD, University of Rousse (Bulgaria)
- Maria Kavdanska PhD, Faculty of Pedagogy, South West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Sinisa Zaric, PhD, Faculty of Economics, University of Belgrade (Serbia)
- Snežana Milićević PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjačka Banja (Serbia)
- Evdokia Petkova, South West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Marios Miltiadou, PhD, Aristotle University of Thessaloniki (Greece)
- Azra Adjajlic – Dedovic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Misho Hristovski PhD, Faculty of Veterinary Medicine, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Branko Boskovic PhD, College of Sports and Health, Belgrade (Bulgaria)
- Ana Dzumalieva PhD, South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Georgi Georgiev PhD, National Military University “Vasil Levski”, Veliko Trnovo (Bulgaria)
- Isa Spahiu PhD, International Balkan University (Macedonia)
- Hatidza Berisha, Military Academy, University of Defense, Belgrade (Serbia)
- Violeta Dimova, PhD, University “Goce Delcev”, Stip (Macedonia)
- Mirjana Borota – Popovska, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Izet Zeqiri, PhD, South East European University, Tetovo (Skopje)
- Ekaterina Arabska, PhD, Vasil Levski National Military University, Veliko Tarnovo (Bulgaria)
- Nebojsa Cvetanovski, PhD, MIT University, Skopje (Macedonia)
- Rumen Valcovski PhD, Imunolab Sofia (Bulgaria)
- Miladin Kalinic, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)

Contents

A COMPARATIVE STUDY OF HEALTH EDUCATION SYLLABI FOR FUTURE KINDERGARTEN TEACHERS' TRAINING	1639
Svetlana Angelova	1639
C-REACTIVE PROTEIN -BIOMARKER OF COMORBIDITIES IN PATIENTS WITH CHRONIC OBSTRUCTIVE PULMONARY DISEASE	1647
Liljana Simonovska	1647
Iva Paneva	1647
A CONCEPTUAL MODEL OF WEB-BASED EDUCATION QUALITY ASSESSMENT SYSTEM IN MEDICAL HIGHER SCHOOLS	1653
Kristina Kilova	1653
Tanya Kitova	1653
Antonia Yaneva	1653
Teodora Dimcheva	1653
Zhivko Peychev	1653
Desislava Bakova	1653
Nonka Mateva	1653
ACUTE CORONARY SYNDROME – EARLY SURGICAL RESULTS	1661
Zaprin Vazhev	1661
Hristo Stoev	1661
Asen Ivanov	1661
Todor Gonovski	1661
Yordanka Tsokova	1661
AN APPROACH TO A CHILD WITH RESPIRATORY TRACT INFECTION	1667
Arlind Alili	1667
Alba Alili	1667
Adelina Alili	1667
Tauland Muharemi	1667
ANALYSIS OF THE IMPLEMENTATION OF THE „STUDENT PRACTICE“ PROJECT IN THE MEDICAL UNIVERSITY - PLOVDIV FOR THE PERIOD 2013-2015 Y	1671
Zhivko Peychev	1671
Mihaela Shishmanova-Doseva	1671
Stela Peycheva	1671
Teodora Dimcheva	1671
Antonia Yaneva	1671
Kristina Kilova	1671
Angelina Kirkova	1671
ANATOMICAL VARIATIONS OF FORAMEN OVALE	1677
Svetlana Jovevska	1677
Lence Nikolovska	1677
ANTITUMOR ACTIVITY EVALUATION OF 4-THIAZOLIDINE DERIVATIVES	1681
Stefan Harkov	1681
Vanya Pepelyasheva	1681
APPLICATION IN THE CLINICAL PRACTICE OF A MODIFIED MODEL FOR EARLY POSTOPERATIVE RECOVERY	1689
Stefka Georgieva	1689

Mariya Dimitrova.....	1689
Tanya Popova.....	1689
Dimitrinka Blagoeva	1689
APPLICATION OF SPECIALIZED KINESITHERAPEUTIC METHODS IN CHILDREN WITH CEREBRAL PALSY	1695
Margarita Valerieva Avramova	1695
BACTERIAL RESISTANCE IN HOSPITALIZED PATIENTS.....	1701
Marija Darkovska-Serafimovska	1701
Tijana Serafimovska	1701
Vaso Taleski.....	1701
BIOCHEMICAL MARKERS OF BONE METABOLISM, OSTEOPOROSIS PREVENTION AND PROPHYLACTICS	1709
Pavlina Teneva.....	1709
Mariana Staneva.....	1709
Ivelina Dobрева.....	1709
Rumyana Sherletova	1709
BLOOD TYPES AND SUICIDE RATES IN THE REGION OF PLOVDIV, REPUBLIC OF BULGARIA	1713
Marin Kostadinov Baltov.....	1713
Ekaterina Lyubenova Raykova	1713
Vanina Krasteva Mihaylova	1713
Iliya Petrov Bivolarski	1713
BRUXISM – TEETH GRINDING.....	1719
Katerina Zlatanovska	1719
Ivona Kovacevska.....	1719
Natasa Longurova	1719
Sandra Atanasova.....	1719
Mihajlo Petrovski.....	1719
CHALLENGES AND CHANGES IN RELATIONS BETWEEN FITNESS TRAINER AND FITNESS AMATEUR IN THE TECHNOLOGY CENTURY	1725
Ivan Nedelchev	1725
COMPARISON OF HEMODINAMIC PROFILE AND ARTERIAL STIFFNESS IN STUDENTS OF MEDICINE, TRAINING FOOTBALL AND PHYSICALLY INACTIVE OBJECTS.....	1729
M.Bacelova	1729
J.Nikolova	1729
K. Kanalev	1729
P. Nikolov	1729
K. Kableshev.....	1729
P. Krastev.....	1729
CURRENT DIRECTIONS IN PROVIDING HEALTHY AND SAFE WORKING CONDITIONS IN MEDICAL UNIVERSITY - PLOVDIV	1735
Mariya Pavlova	1735
DENTAL CHARACTERISTICS IN BULIMIC PATIENTS.....	1741
Natasha Longurova	1741
Ivona Kovachevska.....	1741
Nikola Denkov	1741

Katerina Zlatanovska	1741
Verica Toneva	1741
DOCTORS AND CLERICS IN IMPLEMENTING THE PATIENT CARE IN CLINICAL SETTINGS	1745
P. Asparuhova	1745
E. Jeleva	1745
N. Yordanov	1745
ENHANCING PERSONAL AND PUBLIC WELL BEING THROUGH EVIDENCE BASED ARTTHERAPY	1751
T. Shekerdzhieva-Nowak	1751
L. Despotova-Toleva	1751
EPIDEMIOLOGICAL CHARACTERISTICS OF PEOPLE WITH CARDIOVASCULAR DISEASES IN THE REGION OF SHTIP	1759
Milka Zdravkovska	1759
Bisera Stojmenova – Runteva	1759
Marija Darkovska-Serafimovska	1759
ESSENTIAL TRACE ELEMENTS - CLINICAL SIGNIFICANCE AND LABORATORY METHODS	1765
Delyana Davcheva	1765
ESTABLISHMENT AND INTRODUCTION OF THE WEB-BASED INFORMATION SYSTEM FOR PREVENTION AND DIAGNOSIS OF bURNOUT SYNDROME	1771
Stanislava Harizanova	1771
Rumyana Stoyanova	1771
EVALUATION AND MANAGEMENT OF A CHILD WITH FEBRILE SEIZURE	1775
Leara Alili Ademi	1775
Blerim Ademi	1775
EXPLORATION OF THE IMPACT OF NOISE ON STUDENTS WITH IMPROVED DIFFICULTIES AND THE EFFECT OF A KINESITHEPAPETICAL PROGRAM FOR OVERCOMING OF THEIR SIDE EFFECTS	1779
Mariana Albert	1779
FECULENT PERITONITIS	1783
Boyko Atanasov	1783
Nikolay Belev	1783
GESTATION DIABETES AND IMPORTANCE OF DIAGNOSE DURING THE PREGNANCY, EXPERIENCE OF CLINIC FOR GYNECOLOGY AND OBSTETRICS IN SKOPJE IN THE PERIOD FROM 2013 TO 2015	1787
Biljana Gjorgjeska	1787
Vesna Mladenovska	1787
GLOBAL CAMPAIGN FOR SAFE INJECTION PRACTICES – K1-AD – THE SMART SYRINGES	1793
Yovka Zlatanova	1793
Nedyalka Boycheva	1793
Tsvetomila Valcheva	1793
IMPACT OF LEARNING CURVE ON LAPAROSCOPIC APPENDECTOMIES	1799
Boyko Atanasov	1799
Nikolay Belev	1799

INNOVATIVE APPROACHES IN THE PREPARATION OF MANAGEMENT DISCIPLINES OF MANAGERIAL STAFF IN PUBLIC HEALTH	1803
Vanina Mihaylova.....	1803
Mariana Lyochkova	1803
Maria Semerdzhieva	1803
Adolf Alakidi	1803
Dimitar Shopov.....	1803
INTERRELATION BETWEEN OXIDATIVE STRESS AND DISEASES RELATED TO INSULIN RESISTANCE	1811
Desislava Arabadzhyska	1811
Dora Terzieva.....	1811
KINESITHERAPY FOR CHILDREN WITH GENERALIZED JOINT HYPERMOBILITY (GJH) ..	1817
Snezhina Georgieva	1817
MANAGEMENT IN HEALTHCARE	1823
Oliver Dimitijević	1823
MANAGEMENT AND LEADERSHIP IN A HEALTH ORGANIZATION FOR OUTPATIENT CARE	1827
Radka Goranova- Spasova.....	1827
Mila Moskova	1827
Nadejda Kostova- Kamburova.....	1827
MANAGEMENT OF CHRONIC DISEASES - DEFINITION AND PRINCIPLES	1833
Boryana Levterova.....	1833
MANAGEMENT OF HEALTHCARE IN CHRONICAL VASCULAR DISEASES.....	1839
Mihaela Mireva.....	1839
Milan Tsekov	1839
Mariana Albert.....	1839
Aleksandra Zdravkova-Maleva.....	1839
MANAGER QUALIFICATION AS CONDITION FOR QUALITY OF THE HEALTHCARE	1843
Kamelia Bogdanova.....	1843
Evgeni Ivanov	1843
Zhuljeta Gerenova.....	1843
MARKETING IN HEALTH SERVICES IN KOSOVO.....	1849
Nadire Loku	1849
MEDICAL AND SOCIAL CHARACTERISTICS OF PATIENTS WITH PRIMARY ENDOPROSTHESIS OF SHOULDER JOINT	1855
Kevork Kaykchian	1855
METABOLIC SYNDROME IN PATIENTS WITH CHRONIC OBSTRUCTIVE PULMONARY DISEASE: FREQUENCY AND RELATIONSHIP WITH CLINICAL CHARACTERISTICS.....	1861
Adem Musliu	1861
Bekim Mustafa.....	1861
Arber Musliu.....	1861
MIDDLE HIGHT MOUNTAIN TREATMENT BY PATIENTS WITH BRONHIAL ASTHMA.....	1869
Rumyana Bahchevandzhieva	1869
MOTIVATION FOR SELF-MONITORING, SOCOCONTROL AND AUTOLOGY IN PATIENTS WITH SUGAR DIABETES	1873
Varvara Pancheva	1873

NECESSITY OF COMMUNICATION SKILLS TRAINING OF MEDICAL NURSES AS A POST GRADUATE EDUCATION	1879
Julieta Gerenova.....	1879
Todor Dimitrov	1879
Evgeni Dimitrov.....	1879
NITRATES AS A RISK FACTOR FOR METHAEMOGLOBINAEMIA.....	1883
Ivelina Dobрева.....	1883
Pavlina Teneva.....	1883
Petya Krumova.....	1883
NUTRITIONAL NEEDS OF FORCES FOR EXPEDITIONARY OPERATIONS	1887
AT A NATIONAL TRAINING	1887
Pavlin Glushkov	1887
Stefan Filipov.....	1887
Nikolay Stefanov	1887
OBSERVATIONS ON AN APPROBATION OF A COURSE BOOK OF BULGARIAN LANGUAGE FOR STUDENTS IN MEDICINE, DENTAL MEDICINE AND PHARMACY AT PLOVDIV MEDICAL UNIVERSITY	1895
Lidiya Kavrakova.....	1895
Milena Dineva-Muleshkova.....	1895
OCCUPATIONAL THERAPY WITH CHILDREN AND YOUTH PEOPLE WITH MENTAL DISORDERS – PROBLEM AREAS	1901
Nikola Sabev	1901
Kiril Panayotov	1901
Yoana Negrova	1901
ORAL HEALTH CARE AT STUDENTS FROM DIFFERENT FACULTIES	1907
Ivona Kovachevska	1907
Natasha Longurova	1907
Katerina Zlatanovska	1907
Mihajlo Petrovski.....	1907
Zlatko Georgiev	1907
ORAL HYGIENE CARE FOR PATIENTS WITH GASTROINTESTINAL DISEASE.....	1913
Ivona Kovacevska.....	1913
Verica Toneva.....	1913
Aleksandra Toneva	1913
Sandra Atanasova.....	1913
Darko Kochovski	1913
ORTHOGONAL FREQUENCY DIVISION MULTIPLEXING (OFDM) METHODS FOR THE MULTIPLEXING IN WORLDWIDE INTEROPERABILITY FOR MICROWAVE ACCESS (WIMAX)	1919
Amet Shabani.....	1919
Besnik Qehaja	1919
OVERCOMING OCCUPATIONAL STRESS IN THE PERSPECTIVE OF NURSES IN MANAGEMENT POSITION.....	1925
Zlatina Lecheva.....	1925
Lora Georgieva	1925

PATIENT AWARENESS FOR THE UPCOMING PROCEDURES AND EMPATHY TOWARDS THEM	1931
Julieta Gerenova.....	1931
PATIENT EDUCATION IN THE FOOT CARE WITH ONYCHOCRYPTOSIS -	1935
AN IMPORTANT CONDITION FOR CARE AND PREVENTION	1935
Binnaz Asanova	1935
Katya Savova	1935
PHARMACOTHERAPEUTIC CONSIDERATIONS FOR USE OF ANNABINOIDES TO RELIEVE SYMPTOMS OF NAUSEA AND VOMITING INDUCED BY CYTOTOXIC THERAPY	1939
Marija Darkovska-Serafimovska	1939
Tijana Serafimovska	1939
Vaso Taleski.....	1939
Milka Zdravkovska	1939
Biljana Gjorgeska.....	1939
Trajan Balkanov.....	1939
PREVENTION AND DENTAL TREATMENT OF PATIENTS WITH EPILEPSY	1945
Sanja Nashkova.....	1945
Sandra Atanasova.....	1945
Verica Toneva.....	1945
PSYCHOLOGICAL ACCENTS IN ONCOLOGICAL PRACTICE.....	1951
Silvia Tcvetkova	1951
Daniela Petrova.....	1951
PSYCHOLOGICAL DIMENSIONS OF COPING WITH THE FEAR OF DEATH AMONG MEDICAL SPECIALISTS	1957
Nikola Georgiev.....	1957
Polina Balkanska.....	1957
PSYCHOSOCIAL SITUATION OF DEVELOPMENT OF STUDENTS WITH SENSORY AND MOTOR DISABILITIES IN THE GENERAL AND SPECIAL EDUCATION	1963
Tzvetomira Angelova.....	1963
QUALITY OF LIFE ASSESSMENT FROM PATIENTS WITH MULTIPLE SCLEROSIS.....	1971
Todor Dimitrov	1971
REFRACTORY ANOMALIES ON PRESCHOOL CHILDREN IN STIP	1977
Gazepov Strahil.....	1977
Panova Gordana	1977
Dimitrova Kristina	1977
Dodevska Biljana	1977
REHABILITATION OF FRACTURES IN CHILDREN'S AGE	1987
Lence Nikolovska	1987
Robert Milenkovski	1987
Tose Krstev	1987
Svetlana Jovevska	1987
RELATIONSHIP BETWEEN AEROBIC EFFICIENCY OF THE ATHLETES AND BLOOD LIPID PEROXIDATION.....	1991
Albena Alexandrova	1991
RELATIONSHIP BETWEEN ANTIOXIDANT ENZYMES AND INSULIN RESISTANCE IN PATIENTS WITH CHRONIC LIVER DISEASE	1997

Dimitar Terziev	1997
ROLE OF THE THEATRE IN THE EDUCATION OF STUDENTS IN THE SPECIALTY "MEDICAL AESTHETICIAN"	2003
Binnaz Assanova.....	2003
SELF-CONTROL OF PATIENTS WITH DIABETES UNDER INSULIN THERAPY	2007
A. Trajkovska – Dimitrova	2007
T. Dimitrov	2007
G. Tchaneva	2007
SEROUS MICROCYSTIC CYSTADENOMA (SMCA) OF THE PANCREAS.....	2011
N. Belev	2011
B. Atanasov.....	2011
E. Moshecov	2011
SOCIO-EMOTIONAL SKILLS OF UNIVERSITY STUDENTS – SPORTS PEDAGOGUES	2015
Nevyana Dokova.....	2015
Stefan Kinov	2015
SOURCES OF DIFFICULTIES OF PARENTS OF CHILDREN WITH MENTAL DISORDERS.....	2021
Ivana Rašković.....	2021
Aleksandra Đurić-Zdravković.....	2021
Mirjana Japundža-Milisavljević.....	2021
STANDARD TREATMENT OF PATIENTS WITH BURNS IN EMERGENCY HOSPITAL CENTERS	2027
Anushka Dimitrova.....	2027
Mariya Dimitrova.....	2027
Petya Kantareva	2027
Miloslava Ilieva	2027
SURGICAL TRAUMA CAUSE FOR MARGINAL BONE RESORPTION AROUND DENTAL IMPLANTS PREVIOUS TO PROSTHETIC APPLIANCES	2035
Kiro Papakoca.....	2035
Sonja Rogoleva	2035
Ljupka Lazarova	2035
Olivera Terzieva-Petrovska.....	2035
Mihajlo Petrovski.....	2035
THE METHODOLOGY OF HEALTH CARE EDUCATION AND TRAINING FOR THE PREPARATION OF THE MEDICAL SPECIALISTS.....	2041
E. Jeleva	2041
P. Asparuhova	2041
N. Yordanov.....	2041
THE PRESENCE OF IRREGULAR ANTIBODIES OF THE LEWIS SYSTEM IN BLOOD OF PREGNANT WOMEN.....	2045
Dragan Radonjić	2045
Duško Kljakić	2045
Snežana Filipović.....	2045
Stefan Grujičić	2045
Milenka Vraneš-Grujičić	2045
THE PREVALENCE OF POSTURAL DISORDERS AND SPINAL DEFORMITIES AMONG THE PUPILS IN THE MUNICIPALITY OF BEROVO	2051

Lence Nikolovska	2051
Timko Neshovski	2051
Tose Krstev	2051
Tamara Stratorska	2051
THE PROCESS OF FORMATION OF HEALTH COMPETENCIES OF GERIATRIC PROFESSIONALS - CHALLENGES,REGULATIONS, PERSPECTIVES	2057
Hristina Milcheva.....	2057
Petya Krumova.....	2057
Rumyana Sherletova	2057
TRAINING AND PROFESSIONAL COMPETENCIES OF THE NURSE	2063
Stefka Georgieva.....	2063
Petya Kantareva	2063
Antoaneta Terzieva	2063
Anushka Dimitrova.....	2063
TRAINING FOR PLANNING AND SOLUTIONS FOR CLIENTS	2069
WITH ALCOHOL DEPENDENCE	2069
Vanya Dineva.....	2069
VAC THERAPY IN THE TREATMENT AND PROPHYLAXIS OF WOUND INFECTION	2075
Nikolay Belev	2075
VALIDATION OF THE BULGARIAN TRANSLATION OF THE PATIENT ASSESSMENT OF CHRONIC ILLNESS CARE (PACIC 5As) SURVEY	2079
Teodora Dimcheva.....	2079
Nonka Mateva	2079
Antonia Yaneva	2079
Zhivko Peychev	2079
Kristina Kilova.....	2079
НЕПРАВИЛНИ МАНУАЛНИ УМЕНИЯ ЗА ПИСАНЕ ПРИ ДЕЦА СЪС СПЕЦИФИЧНО ЕЗИКОВО НАРУШЕНИЕ.....	2085
Лилия Янчева -Велинова.....	2085
Мартин Маринов.....	2085
NOMOPHOBIA OR MOBILE PHONE ADDICTION	2091
Ljiljana Desević	2091
Stefan Grujić	2091
Milenka Vraneš-Grujić	2091
STANDARD COMPUTERIZED PERIMETRY IN FUNCTION OF DIAGNOSTIC GLAUCOMA..	2095
Strahil Gazepov.....	2095
Iljaz Ismaili	2095
Elena Lichkova	2095
Gordana Panova	2095
Verica Stoimenova.....	2095
Emilija Goshevska Dashtevska	2095
THALASSOTHERAPEUTIC FACTORS IN TREATMENT AND REHABILITATION OF CHILDREN WITH CHRONIC RESPIRATORY DISEASES	2101
Snezhina Georgieva	2101
THE PROBLEM OF IRRATIONAL USE AND DISABILITY OF FRESH FROZEN PLASMA IN OUR PRACTICE	2105

Dragan Radonjić	2105
Mirjana Varjačić	2105
Gordana Šošilj	2105
Snežana Filipović	2105
Stefan Grujičić	2105
XEN IMPLANT AND FAKOEMULSYPHICATION	2109
Strahil Gazepov	2109
Topov A.	2109
Gordana Panova	2109
Gjorgji Shumanov	2109
REFERENCES	2112
DISCOURSE ANALYSIS IN THE TEXT OF RESTORATIVE DENTISTRY	2113
Djukica Mirkovic	2113
Tijana Vasiljevic – Stokic	2113
Miodrag Smelcerovic	2113
THE ROLE OF THE NURSE IN OBSTETRICS	2119
Panova Gordana	2119
Shumanov Gj.	2119
Gazepov S.	2119
Dzidrova V.	2119
Dimova T.	2119
Petrova M.	2119
УЛОГАТА НА ПАТРОНАЖНАТА СЕСТРА ПРИ ЕДУКАЦИЈА И ТРЕТМАН НА ПАЦИЕНТИ СО ДИЈАБЕТЕС	2127
Ивана Тренчева	2127
Гордана Панова	2127
SCREENING OF GLAUCOMA ON 2015 YEAR	2135
Iljaz Ismaili	2135
Emilija Gjosheska-Dashtevska	2135
Nadi Rustemi	2135
Hristijan Duma	2135
Strahil Gazepov	2135
Gazmend Mehmedi	2135
A PRESENTATION OF CHILDREN WITH CONGENITAL ANOMALIES IN THE MUNICIPALITY OF STIP	2143
Panova Gordana	2143
Shumanov Gjorgji	2143
Nikolovska Lenche	2143
Dzidrova Violeta	2143
DISEASES IN SCHOOL CHILDREN RESULTING FROM IMPROPER DIET	2153
Panova Gordana	2153
Shumanov Gjorgji	2153
EPIDEMIOLOGICAL CHARACTERISTICS OF SCHIZOPHRENIA IN PELAGONIA REGION IN THE PERIOD 2012-2016	2159
Gjorgji Šumanov	2159
Darko Gjorgiovski	2159

Gordana Panova	2159
Lazar Šumanovski.....	2159
IMMUNOPROPHILAXY OF THE TETANUS IN THE SKOPJE REGION FOR THE PERIOD 2011 - 2016	2165
Nina Knaggs.....	2165
Gjorgji Shumanov.....	2165
Gordana Panova	2165
Lazar Shumanovski.....	2165
Evgenija Markovska	2165
ФУНКЦИОНИРАНЕ ПСИХИЧНАТА ЗАЩИТНА ДОМИНАНТА НА ОБВИНЯЕМИЯ ПРИ ПРОВЕЖДАНЕТО НА РАЗПИТ В РАМКИТЕ НА НАКАЗАТЕЛНИЯ ПРОЦЕС	2173
Христо Иванов Попниколов	2173

STANDARD COMPUTERIZED PERIMETRY IN FUNCTION OF DIAGNOSTIC GLAUCOMA

Strahil Gazepov

Clinic hospital, Stip, Republic of Macedonia

Iljaz Ismaili

University clinic for eye diseases, Skopje, Republic of Macedonia

Elena Lichkova

Clinic hospital, Stip, Republic of Macedonia

Gordana Panova

Faculty of medical sciences, University “Goce Delchev”, Stip gordana.panova@ugd.edu.mk

Verica Stoimenova

Clinic hospital, Stip, Republic of Macedonia

Emilija Goshevska Dashtevska

University clinic for eye diseases, Skopje, Republic of Macedonia

Abstract: Glaucoma is a slowly progressive neuropathy with changes in the optic nerve, retinal neurofibrillary layer (RNFL) and visual field.

Aim of this study is to present the significance of standard computerized perimetry in early detection of changes in the visual field in patients with glaucoma.

The latest WHO estimates that worldwide cancer in the first place, cardiovascular disease - second and blindness is the third challenge to solve global level. The glaucoma accounts for about 9-12% of all blind people in the world, that the disease is diagnosed in about 2.5 million people each year. WHO forecasts that the percentage will rise even to 30% by 2020.

The correct and timely diagnosis of glaucoma is the only mechanism to combat this insidious disease. Newer imaging methods provide many new opportunities for the detection of the earliest changes in the optic disc and RNFL. Their use however must be always in combination with conventional test methods such as standard computerized perimetry.

Keywords: glaucoma, standard computerized perimetry

СТАНДАРДНА КОМПЈУТЕРИЗИРАНА ПЕРИМЕТРИЈА ВО ФУНКЦИЈА НА ДИЈАГНОСТИКА НА ГЛАУКОМ

Газепов Страхил

Клинична болница, Штип

Илјаз Исмаили

Универзитетска клиника за очни болести, Скопје

Личкова Елена

Клинична болница, Штип

Панова Гордана

Факултет за медицински науки, УГД, Штип, Македонија gordana.panova@ugd.edu.mk

Стоименова Верица

Клинична болница, Штип

Ѓошевска Даштевска Емилија

Универзитетска клиника за очни болести, Скопје

Извадок: Глауком претставува бавно прогресираща невропатија со промени во очниот нерв, ретиналниот неврофбриларен слој и видното поле.

Цел на трудот е презентирање на значајноста на стандардната компјутеризирана периметрија во раното откривање на промените во видното поле кај пациенти со глауком.

Глаукомот е една од водечките причини за слепило во светот. Според најновите проценки на СЗО, како предизвик за решавање на глобално ниво - карциномите се на прво место, кардиоваскуларните заболувања на

второ, а слепилото на трето место. На глаукомот отпаѓа околу 9-12% од сите слепи лица во светот, односно ова заболување се дијагностицира кај околу 2,5 милиони луѓе секоја година. Прогнозите на СЗО се дека процентот ќе се зголеми дури на 30% до 2020 година.

Навременото дијагностицирање на глаукомот е единствен механизам за борба против ова заболување. Новите методи нудат низа нови можности за иследување на најраните промени на дискот на очниот нерв и ретиналниот неврофибриларен слој. Нивното користење треба да биде искombинирано со класичните методи на испитување на глаукомот, како што е стандардна компјутеризирана периметрија

Клучни зборови: глауком, стандардна компјутеризирана периметрија

ВОВЕД

Во последната деценија имаме голем прогрес во дијагностиката на глаукомот благодарение на технолошкиот развој и појавата на нови современи апарати во секојдневна офталмолошка пракса. Новите методи овозможуваат брза, прецизна и навремена дијагноза на оваа тешка болест, која ако не се открие навреме води кон сигурно слепило.

Дефиницијата на Европското глаукомско здружение промовирана во 2014 година (EGS 2014) гласи: „Глаукомот е хронична прогресивна оптичка невропатија со карактерни морфолошки промени на дискот на оптичкиот нерв и ретиналниот неврофибриларен слој како и прогресивна смрт на ганглиските клетки со загуба во видното поле, при отсуство на други очни болести и конгенитални аномалии“. Оттука покрај стандардните методи кои досега ни беа на располагање, како мерење на висината на интраокуларниот притисок (ИОП), гониоскопија, преглед на очното дно, како и одредување и следење на видната острина, неопходна стана потребата од стандардната компјутеризирана периметрија и оптичката кохерентна томографија на задниот очен сегмент. Во оваа прилика покомплексно ќе се задржиме на стандардната компјутеризирана периметрија, нејзиното значење и нејзините можности во раната дијагностика на глаукомот.

Слики 1 и 2. Стандардна компјутеризирана периметрија тип Оптипол ПТС 910

На очното одделение при клиничката болница во Штип е добиен најсовремен апарат за периметрија во 2011 година и истиот веднаш е ставен во функција на раната детекција на промени во видното поле кај пациентите. До денес секој месец просечно се прават по околу четириесетина периметрии, односно до сега се направени повеќе од 3000 вакви испитувања на нашите

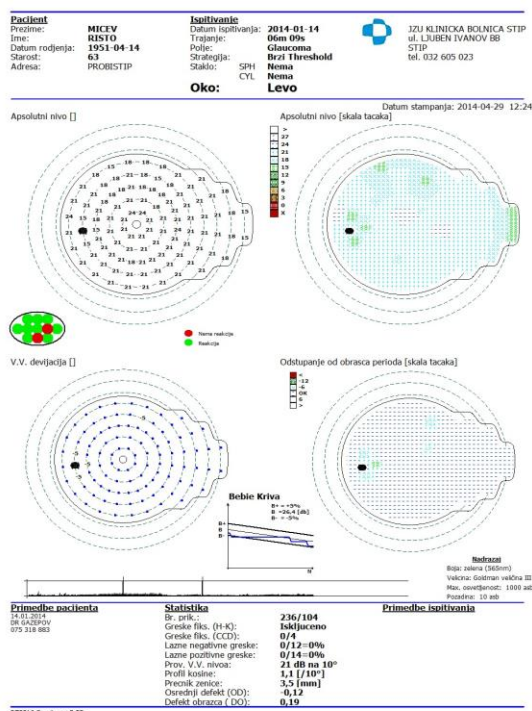
пациенти.

Според современите офталмолошки протоколи кај сите пациенти со зголемен ИОП задолжително се прави компјутеризирана периметрија еднаш годишно. Кај пациенти со значителни промени во видното поле се прави и почесто, на шест месеци и се споредуваат наодите на видните полиња. Кај стабилните пациенти со минимални промени на видното поле, може да се прави видно поле и поретко. Мерењето на ИОП е рутински и задолжително испување кај секој пациент во нашата амбуланта. На тој начин сега лесно ги откриваме ризичните пациенти и пациентите со почетен глауком, кој во значаен број на случаи е асимптоматски. Глауком, покрај катарактата е едно од најчестите патолошки состојби со кои се среќаваат офталмолозите во секојдневната клиничка пракса. (1,2,3) Најновите проценки на СЗО се дека на светско ниво, карциномите се на прво место, кардиоваскуларните заболувања на второ, а слепилото на трето место, како предизвик за решавање на глобално ниво. На глаукомот отпаѓа околу 9-12% од сите слепи лица во

светот, односно ова заболување се дијагностицира кај околу 2.5 милиони луѓе секоја година. Прогнозите на СЗО се дека процентот ќе се зголеми дури на 30% до 2020 година. Од тука е разбирлив интересот за подобрување на дијагностиката и оценка на оваа болест, која сеуште од многу аспекти има непознаници, иако имаме забрзана технолошки развој на современи дијагностички апарати. (4,5,6)

Успехот на третманот зависи од стадиумот на развој на оваа заболувањето, како и времето на утврдување на дијагнозата. Глаукомот се развива бавно и незабележливо, обично ги зафаќа и двете очи, промените се најчесто симетрични, но може да бидат и асиметрични. (7,8,9) Поради тоа ова заболување многумина го нарекуваат „тивок убиец на видот“.

Дијагнозата се поставува врз основа на комбинација од клиничките наоди: интраокуларен притисок (ИОП), оценка на морфологијата и структурата на дискот на оптичкиот нерв (ДОН), ретиналните неврофибрилирен слој (РНФС), промени во функцијата (разновидни методи и програми за испитување на видното поле) и оценка на ризичните фактори. (10,11)

Слика 3. Крајниот извештај од Оптопол ПТС 910

КАРАКТЕРИСТИКИ НА КОМПЈУТЕРИЗИРАНИОТ ПАРАМЕТАР, НАЧИНОТ НА ИСПИТУВАЊЕ И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА НА ДОБИЕНИТЕ НАОДИ

Во компјутеризираниот периметар Оптопол ПТС 910 е вграден авангарден и интелигентен софтвер за периметри. (слики 1 и 2) Дигиталниот алгоритам вклучен во системот, овозможува да се откријат различни дефекти во видното поле на пациентот. Периметарот трага по автоматска реакција на пациентот за време на испитувањето и се приспособува на таа реакција. Ова доведува до скратување на времето за испитувањето. Компјутерот ја контролира фиксацијата на пациентот за време на испитување преку два методи - преку ЦЦД(CCD) камера трага по зеницата и презентира стимулации во слепата дамка истовремено. Гледање на окото на екранот, овозможува дополнителна директна визуелна контрола.

Завршниот извештај на Оптопол ПТС 910 е составен од три панели. (слика 3) Во горниот дел се генерираат на пациентот и стратегијата која ја користеме при испитувањето. Во средниот дел се графички прикажани промените, со користење на разни бои точно се гледат промените. Има и графикон кој ги нотира само промените, па така веднаш се добива јасна претстава за состојбата на окото. Овие промени на монитор испитувачот може да ги гледа тродимензионално (3Д). Во долниот дел нумерички се изразени сите промени кои се добиват при испитувањето, како и лажно позитивните и лажно негативните грешки, за да се исклучи

секоја евентуална грешка при самото снимање. Снимањето се одвива во затемнета просторија и е потребна потполна концентрација на испитаникот.

Посебно се битни за анализа: испитувањата на кривата на "Bebie", ПД (PD) индекс и МД (MD) индекс.

Крива на "Bebie" - Со помош на кривата на "Bebbie" многу ефикасно и лесно се добива претстава за квалитетот на направената париметрија на пациентот. Кривата на "Bebbie" е формирана со пресметување на чувствителноста на секоја испитана точка во десцендентен поредок. Се евидентираат од највисоко чувствителни до најниско чувствителните точки, затоа и кривата е секогаш во десцендентен тип. На база на повеќе од 50 000 резултати од пациенти се дефинирани и референтните вредности со релевантниот толеанс. Зоната означена како +/- го опишува 90% од здравото население. Во зависност на видот на кривата, висина, десценден потег, остријата и крајните точки, се определува видот на конкретното истражување. Кривата на "Bebbie" за здрав пациент треба да се наоѓа помеѓу + Во и - Во. Со помош на кривата на "Bebbie" како и со дополнителните индекси PD и MD може да се добиваат многу важна дијагностичка информација. Крива дава и доволно прецизен показател за квалитетот /веродостојноста/ на самото спроведено истражување.

МД (MD) индекс - Овој параметар ја одредува загубата на чувствителност, која се означува како разлика помеѓу идеалниот профил во зависност од годините на пациентот и добиените резултати од истражувањето. Овој индекс може да биде пресметан при гранична и брза гранична стратегија. Може да се движи во границите од -1 до +1. Вредноста -1 зборува за двапати пониска чувствителност од колку што се очекува за оваа возраст. Ако возрастната норма на пациентот е 24 dB за 10 степени прстен, неговата реална чувствителност ќе е 12 dB за 10 степени прстен.

ПД (PD) индекс - Овој параметар ни дава идеја за волуменската состојба на оптичкиот профил. Во општи црти ги одредува квантитативните и длабочинските скотомите во споредба со типичната стандардна / pattern / чувствителност. Нула вредност значи дека профилот е мазен и е без локални дефекти. При поголема вредност, зборуваме за повеќе и подлабоки локални дефекти.

Со овој апарат покрај испитувањето на видното поле, може да се испитува и макулата (центарот за јасен вид), периферијата и централниот вид кој е исклучително важен за возачите на моторни возила и пилотите. (12) Сега можеме мошне прецизно да ги следиме сите промени на видното поле и истите да ги споредуваме со претходните наоди. Кај овој апарат постои опција и автоматски софтверот да ни ги исфрла само разликите од претходното и сегашното видно поле. На тој начин офталмологот има целосна слика за состојбата на пациентот и начинот на терапевтскиот третман, било да е конзервативно или оперативно, а во поново време и со ставање на импланти кои го регулираат интраокуларниот притисок (ИОП). Најважна е проценката за секој пациент поединечно, со крајна цел сочуввање на добрата видна острина што подолго време, односно пристоен живот на секој наш пациент со глауком без хендикеп на вид и овозможување квалитетен живот.

ЗАКЛУЧОК

Точна и навремена дијагноза на глаукомот е единствен механизам за борба со ова сериозна болест. Новите методи ни нудат низа на нови можности за иследување на најраните промени на дискот на очниот нерв и ретиналниот неврофибрилерен слој. Нивното користење треба да биде и искombинирани со класичните методи на испитување на глаукомот како што е стандардизираната компјутеризирана периметрија.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Bengtsson B, Holmin C, Krakau C. Disc hemorrhage and glaucoma. *Acta Ophthalmol*, 1981; 59: 1-14.
- [2] Bengtsson B. Findings associated with glaucomatous visual field defects. *Acta Ophthalmol*, 1980; 58: 20-32.
- [3] Cockburn DM. Clinical significance of hemorrhages in the optic disk. *American Journal of Optometry and Physiological Optics*, 1987; 64: 450-7.
- [4] Jonas JB, Bergua A et al. Ranking of optic disc variables for detection of glaucomatous optic nerve damage. *Invest Ophthalmol Vis Sci* 2000; 41: 1764-1773.
- [5] Jonas JB, Gusek GC, Naumann GOH. Optic disk morphometry in chronic primary open-angle glaucoma: Morphometric intrapapillary characteristics. *Graefes Arch Clin Exp Ophthalmol*, 1988; 226: 522-530.
- [6] Jonas JB, Gusek GC, Naumann OH. Optic disk, cup and neuroretinal rim size: configuration and correlations in normal eyes. *Invest Ophthalmol Vis Sci*, 1988; 29: 1151-1158.
- [7] Hart WM Jr, Becker B. The onset and evolution of glaucomatous visual field defects. *Ophthalmology*, 1982; 89: 268-279.

- [8] Johnson CA. Selective versus nonselective losses in glaucoma. J Glaucoma 1994; 3 (Suppl. 1) S32-S44.
- [9] Primrose J. Early signs of the glaucomatous disk. Br J Ophthalmol, 1971; 55: 820-825.
- [10] Boeglin RJ, Caprioli J. Contemporary clinical evaluation of the optic nerve in glaucoma. Ophthalmol Clin North Am 1991; 4: 711.
- [11] Caprioli J, Sears M, Miller JM. Patterns of early visual field loss in open-angle glaucoma. Am J Ophthalmol, 1987; 103: 512-517.
- [12] 12. Automated perimeter PTS 910 Technical Data.